

Associació d'Amics UAB

www.amicsuab.cat

‘Els factors de risc en salut tenen més a veure amb els grans condicionants socials, que amb condicionants purament de salut’

L'[Associació d'Amics de la UAB](http://www.amicsuab.cat) va organitzar el debat **‘Crisi econòmica i salut’** el dilluns 20 de juny a l'Ateneu Barcelonès amb **Joan Benach**, professor de Salut Pública i Laboral de la Universitat Pompeu Fabra i investigador del Grup de Recerca en Desigualtats en Salut; **Beatriz González López-Valcárcel**, presidenta de la Sociedad Española de Sanidad Pública y Administración Sanitaria (SESPAS) i catedràtica de Mètodes Quantitatius en Economia de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria i **Josep Carles Rius**, president de la Fundació Periodisme Plural, editora del Diari de la Sanitat, com a moderador.

Començava el debat amb la ponència de **Beatriz González López-Valcárcel** que explicava que tècnicament no estem en recessió, ja que el PIB puja, però es preguntava pel coeficient de Gini, el valor que mesura la desigualtat en els ingressos en un país, de 0 a 1, on 0 significa la igualtat perfecte (tothom rep els mateixos ingressos). El països nòrdics se situen entorn al 0,20 i Espanya ha pujat del 0,30 al 0,34, els darrers anys.

Segons López-Valcárcel, el sistema de salut ha assumit una nova funció, fa de sistema redistributiu, la sanitat redistribueix el 68% del total, més que l'educació.

La crisi ha tingut impacte sobre la salut, l'atur de llarga durada és, per exemple, un factor important de risc, sobretot per la salut mental. L'atur de més d'un any afecta a la salut física i mental, i

Associació d'Amics UAB

www.amicsuab.cat

més en temps de crisi. Els factors de risc en salut tenen més a veure amb els grans condicionants socials, que amb condicionants purament de salut, tal com s'explica a l'[Informe SESPAS 2014](#). Hi ha grups més vulnerables: persones migrades, gent gran. Les polítiques públiques que intenten donar-hi solució van tard i són poc efectives, i sempre condicionades per grans grups econòmics, va afirmar. És necessari, segons l'experta, fer-se amb l'agenda i treballar en indicadors per fer notòria la situació: "Catalunya ho fa, té un [Observatori del Sistema de Salut](#)".

Com s'ha afrontat la crisi en matèria de sanitat?, es va preguntar:

- **Amb retallades.** La sanitat pública espanyola ha perdut gairebé 10.000 milions d'euros durant la crisi. El pressupost que van destinar les administracions públiques per sostenir l'activitat dels hospitals i centres de salut va caure un 16,3% durant el període de retallades més agudes, de 2009 a 2013.
- **Copagament.** Un 10% del cost de medicaments recau en els usuaris de la sanitat, en el cas de les persones pensionistes, segons la seva renda, i entre un 40% i un 60% en el cas de les persones actives amb rendes superiors als 18.000 euros. Això va suposar una caiguda abrupta de les prescripcions a curt termini, amb la única excepció d'Euskadi, on no es va aplicar el copagament. Així doncs, primer va baixar el consum de medicaments, però poc a poc la gent va anar habituant-se al copagament, i s'ha tornat a la situació inicial. "Ara ja no s'aprecia el canvi, els usuaris paguen el doble, abans pagaven el 6% i ara el 12%".
- **Desuniversalització.** El 2012 entra en vigor el real Decreto-ley 16/2012, de 20 d'abril, *de medidas urgentes para garantizar la sostenibilidad del Sistema Nacional de Salud y mejorar la calidad y seguridad de sus prestaciones*, que inclou les condicions diferenciades de persona assegurada i persona beneficiària del sistema de salut. Va significar un canvi d'un *status quo* que s'havia mantingut de forma inalterada des de principis dels 80.

Què passarà els propers anys?, es va preguntar la presidenta de SESPAS. Espanya ha d'elaborar un pla d'estabilització nacional de reformes per la Unió Europea, i es preveu que la despesa pública en sanitat continuarà disminuint fins arribar al 5,3% l'any 2018, abans de la crisi, aquesta despesa era d'un 6,4%, respecte al PIB.

Associació d'Amics UAB

www.amicsuab.cat

Joan Benach començava la ponència comentant que un dels lemes del 15 M era: 'Li diuen crisi i és capitalisme'. Va matisar que el PIB sí que mesura alguns indicadors importants per una societat, està comprovat que quan augmenta el PIB, també augmenta l'esperança de vida, per exemple. Però no mesura el treball de cura, la qualitat de vida, les desigualtats o la situació mediambiental. Hi ha altres indicadors a tenir en compte com l'índex de progrés social o la petjada ecològica.

Es parla de crisi econòmica, però segons Benach, s'ha de contextualitzar en un model econòmic concret, el neoliberalisme, amb la reliberalització dels mercats financers, uns mercats on unes quantes multinacionals hi tenen molt de pes, i amb uns estats amb tendències mercantilitzadores, que disminueixen la despesa pública.

L'informe d'Intermon Oxfam de principis d'any, titulat '[Una economia al servei d'un 1%](#)' mostra que 62 persones posseeixen tanta riquesa com la meitat de la població mundial, i que 147 grans corporacions transnacionals acumulen el 40% de la riquesa de l'economia mundial.

"La crisi són moltes coses, i la salut també", va explicar Benach, quan parlem de crisi i salut, segons l'expert, hem de pensar en diferents factors, com són els determinants socials, polítics, mediambientals i econòmics. La salut està lligada a l'equitat, derivada de problemes d'atur, d'habitatge, de desigualtat social, tot això afecta l'índex de salut.

Va explicar que a Rússia als anys 90 es va dur a terme una privatització massiva rapidíssima, i les conseqüències van ser una disminució de l'esperança de vida, un augment de les desigualtats en ocupació i educació, i un augment dels suïcidis.

A Àfrica succeeix el mateix quan baixen els programes d'ajustament estructural del FMI, una situació que Benach compara a un neocolonialisme relacionat amb les inversions socials. Si les inversions disminueixen, augmenten els suïcidis i la violència i disminueix la salut mental.

D'altra banda, és un fet que quan hi ha crisi econòmica la mortalitat tendeix a baixar, ja que hi ha menys producció industrial, i menys automòbils, per tant, menys problemes asmàtics, menys consum de productes nocius i menys contaminació, ja que disminueix la capacitat de compra.

Associació d'Amics UAB

www.amicsuab.cat

“Quan parlem de crisi hem de mirar el sistema que hi ha al darrera: el capitalisme, el sistema econòmic hegemònic; el neoliberalisme”, va explicar. I considera que hem d’anar més enllà del PIB i buscar altres indicadors, que ens mostrin, per exemple, la crisi ecològica, que és una gran crisi, i que no només té com a conseqüència el conegut canvi climàtic.

El moderador, **Josep Carles Rius**, va preguntar als ponents si la situació actual es tracta d’una crisi o d’un canvi de model que mostra que l’estat del benestar actual no es pot sostenir. “Actualment incrementa l’atur i la desigualtat, i sembla que serà una situació estructural, es pot revertir aquesta situació?”, va preguntar.

Segons Beatriz González López-Valcárcel, l’enfocament de la crisi va més enllà de la recessió econòmica, la paraula crisi, ve del grec ‘criteria’, que significa criteri, i ha de ser una cosa que et fa canviar. “El canvi de model en una societat global es produiria si és a escala global. El gran problema del capitalisme global és que les grans empreses que controlen el 40% de la riquesa mundial no paguen impostos, qui crea riquesa, aconsegueix evadir impostos”, va afirmar. I creu que el canvi podrà venir a conseqüència la crisi ecològica, pel canvi climàtic, tot i que pel moment, els [acords de la XXI Conferència Internacional sobre Cambi Climàtic de París 2015](#) sembla que no es compliran.

En aquest sentit, Benach va explicar que es parla de crisi, però que hi ha gent que segueix guanyant diners: “És un problema de crisi de la democràcia, dels lobbys, de la Troika. Cal fer polítiques més justes”.

Fila 0

L’acte va tenir una fila 0 formada **Imma Cortés**, responsable de Salut Laboral de l’Agència de Salut Pública de Barcelona; **Vicente Ortún**, professor d’Economia de la Universitat Pompeu Fabra i investigador del Centro de Investigación en Economía y Salud (CRES); **Milagros Pérez Oliva**, periodista a El País i **Miquel Porta**, catedràtic de Salut Pública de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Associació d'Amics UAB

www.amicsuab.cat

Abans del torn de preguntes del públic assistent, la fila 0 va fer un seguit de reflexions. Començava **Miquel Porta** dient que actualment allò local és més influent que mai en els afers globals, però no necessàriament a través dels canals oficials i dels Media.

D'altra banda, **Vicente Ortún** es preguntava quines són les regles de joc que es poden canviar per tenir una societat més decent: “No m'importen tant les persones que viuen en situació de pobresa, com el fet que els fills d'aquestes persones estan destinats a continuar sent pobres. No és tant l'aspecte estàtic com el dinàmic”.

Imma Cortés va introduir el tema de la desigualtat de gènere, va explicar que els primers anys d'una crisi afecten més a la població masculina, ja que la crisi comença pels sectors de la construcció, o l'automobilisme, on hi treballen una major proporció d'homes, però que a continuació se'n deriven, normalment, i és el cas de la crisi actual, retallades als sectors públics de l'educació i la sanitat. Uns sectors molt feminitzats en un mercat de treball segregat com el de l'estat espanyol.

Així doncs, aquesta segona fase ha incidit molt especialment en l'augment de l'atur de les dones. “Les dones que entren al mercat laboral després que la parella perdi la feina, que tenen poca formació i poca capacitat de negociar la seva situació laboral, han d'acceptar males condicions de treball, que acaben afectant la salut. En un context on la responsabilitat d'homes i dones en les feines domèstiques no és la mateixa”. A més, va afegir, en un moment on les ajudes socials a la cura, les poques que existien, van disminuint, amb un impacte molt gran en les criatures.

Milagros Pérez Oliva començava: “No em preocupen tant les xifres com el pensament que es construeix darrera les xifres”. Afirmar que les desigualtats ja existien abans de la crisi, ja que són consubstancials a un model econòmic determinat, tot i que actualment han augmentat. “Es manté la ideologia que ha fet possible l'augment de les desigualtats, un pensament neoliberal. La crisi ha sigut l'excusa per desmantellar gran part de l'estat del benestar, un atac als sistemes universals de l'educació i la sanitat pública”. Aquests dos grans sistemes permeten, segons la periodista, que la gent pugui viure sense estar condicionada pel seu lloc i context de naixement i per l'atzar. És un atac que ja existia abans de la crisi i que segons Pérez Oliva soscava els principis de solidaritat i de redistribució.

Associació d'Amics UAB

www.amicsuab.cat

“Com es genera aquest canvi d'ideologia en una societat, com es justifica aquest atac als sistemes d'educació i sanitat?”, es pregunta. Introduint els conceptes de la no sostenibilitat del sistema, la idea que una societat que viu amb ajudes no genera beneficis. Una enquesta a Anglaterra, realitzada a votants laboristes, demostrava

que la majoria d'ells pensaven que la salut depenia del que cadascú feia individualment i no dels condicionants socials.

“És una prova que el pensament neoliberal ha fet un gran recorregut. Em preocupa quin pensament en sortirà de la crisi. Hem evolucionat de la societat disciplinària de Foucault, a la societat del rendiment, amb l'autoexplotació com a llibertat”. El 40% dels joves es troben en situació econòmica precària, no tenen fills, es troben sense expectatives, els diuen que s'han de fer emprenedors, explica la periodista, aquests joves interioritzaran un món relacionat amb la precarietat, amb un futur sense pensions de jubilació.

Davant totes les qüestions plantejades, Beatriz González López-Valcárcel, va parlar de la importància que les institucions tinguin un projecte col·lectiu que motivi a les persones i de la gran palanca que suposa l'educació. Per la seva banda, Joan Benach va introduir la idea de la necessitat de comptar amb sindicats globals.

Aquestes jornades de debat s'emmarquen dins les activitats de **'La Universitat Opina'**, uns debats que l'Associació organitza sobre temes que preocupen la ciutadania amb la voluntat sempre d'oferir una plataforma de reflexió i d'enfortir el nexa d'unió entre la Universitat i la societat. És per aquest motiu que a les jornades hi participen com a ponents, personal acadèmic de diverses universitats, així com persones expertes en la matèria.

Associació d'Amics UAB

www.amicsuab.cat

De les jornades se'n realitzen fotografies, un vídeo de l'acte complet i una crònica, i algunes d'elles es transcriuen. Podeu trobar informació i material d'altres jornades [aquí](#).

Més informació, fotografies i vídeo de l'acte 'Crisi econòmica i salut' [aquí](#).